

مناظره و دیالوگ‌نویسی به مثابه تریبون خودانتقادی

۱ خرداد ۱۳۹۳ ساعت ۱۷:۰۹

مهم‌ترین ویژگی چنین گفت‌وگوهایی، در کنار اندیشه ضداستبدادی، اغلب مباحث جدی روحانیون بود که با هدف به چالش گرفتن دستگاه روحانیت در منطقه صورت می‌گرفت. در میان چنین دیالوگ‌هایی می‌توان به اثر میرزا ملکم‌خان اشاره کرد که در پی جلب مخاطبان جدید بسیار بانفوذ و پردامنه در ترکستان بود. میرزا ملکم‌خان در مکالمه خیالی رفیق و وزیر، روش دیالوگی را برای ساده‌سازی درک مشهورترین رساله‌اش، دفتر تنظیمات یا کتابچه غیبی، در پیش گرفت.

در ص ۵۶۰ کتاب می‌خوانیم:

گفت‌وگو و مناظره صریح از جمله شیوه‌هایی بود که در سال‌های پایانی سده نوزدهم از سوی روشنفکران اصلاح‌طلب وارد گفتمان سیاسی فارسی شد و در ادامه توانست تاثیری شگرف بر گسترش گفت‌وگوی انتقادی در سطح جامعه آن روزگار ایفا کند. تا پیش از آن نزدیکترین مشابه دیالوگ یعنی «سؤال و جواب» رایج بود که به خاطر غیبت روح چالش‌گری در آن از گفت‌وگو یک گام عقب‌تر است. در مناظره، بحث بی‌پرده و صریحی ارائه می‌شد که در آن، دغدغه‌های حاضران در برابر مشقات اجتماعی و حکومت استبدادی کاهش یافته و تسهیل می‌شد. مهم‌ترین ویژگی چنین گفت‌وگوهایی، در کنار اندیشه ضداستبدادی، اغلب مباحث جدی روحانیون بود که با هدف به چالش گرفتن دستگاه روحانیت در منطقه صورت می‌گرفت. در میان چنین دیالوگ‌هایی می‌توان به اثر میرزا ملکم‌خان اشاره کرد که در پی جلب مخاطبان جدید بسیار بانفوذ و پردامنه در ترکستان بود. میرزا ملکم‌خان در مکالمه خیالی رفیق و وزیر، روش دیالوگی را برای ساده‌سازی درک مشهورترین رساله‌اش، دفتر تنظیمات یا کتابچه غیبی، در پیش گرفت. او کتابچه غیبی را در سال ۱۲۳۸ نوشت و در آن به این موضوع اشاره کرد که دولت «دچار طاعون» شده و ناامیدانه عقب مانده است.

در ص ۵۶۶ آمده است:

تورج اتابکی در بخش دیگری از مقاله خود، نمایشنامه‌نویسی مدرن را از دیگر قالب‌های ادبی مورد توجه در منطقه طی سال‌های اوایل سده بیستم می‌داند. او میرزا فتحعلی آخوندزاده را به عنوان پیشگام این هنر و موفق‌ترین نمایشنامه‌نویس جهان اسلام در

قرن نوزدهم معرفی می‌کند. نویسنده‌ای که «تکنیک و ساختار» کم‌دی‌هایش اقتباسی از نمونه‌های اروپایی است چنانکه «معروف است که او با نمایشنامه‌های الکساندر گریبایدوف و نیکولای گوگول و همچنین شکسپیر و مولیر آشنایی داشت.» آخوندزاده که شخصیت‌های نمایشنامه‌هایش را از میان اجتماعات محلی انتخاب می‌کرد، اهداف سیاسی-اجتماعی خود را از نوشتن، در نامه‌هایی به دوستانش شرح داده و گفته که امیدوار است «با نشان دادن و به سخره گرفتن چهره‌های فاسد، نادان و خرافی، مخاطبان خود را به نتایجی روشن هدایت کند تا به تعبیر او، به تدریج به بینشی روشن و مترقی نائل شوند.»

منبع:

انقلاب مشروطه ایران، ویراسته پروفسور هوشنگ ا. شهابی و پروفسور ونسا مارتین، ترجمه محمد ابراهیم فتاحی، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه، چاپ اول، ۱۳۹۲

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۰۳۶/خودانتقادی-تریبون-مناظره-دیالوگ-نویسندگان>